

Reflexe a „transcendování“

Podle Jaspers filosofie nemůže existovat tam, kde myšlení „netranscenduje“. A co toto „transcendování“ pro Jasperse znamená? Jakožto „transcendující“ se myšlení dostává na „hranici“ (Jaspers dokonce říká, že na té hranici „stojí“: „Philosophie steht als transzendierende an der Grenze“ – 3337, S. 39). A za touto hranicí prý filosofie neočekává žádný předmět, takže ono překračování může jen probíhat, ale nemůže mít žádný rezultat. Co je tak filosofováním myšleno, nejenom není pro vědomí vůbec přístupno, ale je mu – ačkoli stále jen v jeho mediu přítomné – naprosto ničím. Je to svoboda a jen pro svobodu. (Was im Philosophieren gedacht wird, ist für ein Bewußtsein überhaupt nicht nur nicht /40/ zugänglich, sondern ist ihm, zwar stets nur in seinem Meinen gegenwärtig, schlechthin nichts. Es ist Freiheit und nur für Freiheit.“ – dtto, S. 39-40.) – To jsou po mém soudu nepřilíš šťastné formulace, které však sám Jaspers nebere dost vážně a neřídí se jimi v jiných výrociích. Proto musí být nejen upřesňovány, ale zejména opravovány, vylepšovány (a to nejen v detailu, ale v celkové myšlenkové strategii). Především myšlení je možné jen jako vědomí a na základě vědomí a v rámci vědomí; je-li filosoficky něco myšleno, je toto myšlené ve vědomí nějak „při tom“, to znamená „přítomno“, což ovšem neznamená, že tam je přítomno celé a v plnosti, tj. že je v tom vědomí „obsaženo“ – je jen „při tom“, ale na toto „při-tom-nění“ nemůže a nesmí být redukováno. To je přece smyslem tzv. intence, že se vědomí intencionálně vztahuje k něčemu více méně určitému, aniž by toto intendované jen prostě zahrnuo do rámce aktuálního průběhu vědomých aktů. Ale jakmile je něčeho takového (filosoficky) vskutku dosaženo, pak formulace, že je „přítomno pouze v jejím mediu“ (rozumí se v mediu filosofování), aniž by našemu vědomí mohlo být přístupno, prostě postrádá smysl. Pokud není něco přístupno našemu vědomí (tj. pokud tomu naše vědomí nemůže „přistoupit“ – co to je ? nemůže to „mínit“ ?), není to přístupno ani filosofování. Tady se Jaspersovi nezdařilo řešit významný problém, nezdařilo se mu překonávat jakýsi hluboký rozpor, který si však náležitě řešení naléhavě žádá. Právě na tomto místě nabízím své řešení: vědomí je schopno mínit něco za onou Jaspersem zmiňovanou „hranicí“, tj. intencionálně se k onomu „ne-předmětnému“ může vztáhnout. Jaspers vidí třeba u Kanta úsilí jít tímto směrem, ale hned upozorňuje – a právem – že i Kanta vlastně hned objektivuje, zpředměťuje. To platí pro celou dlouho tradici evropského myšlení, a dokonce „filosofování“ (ani Jaspers by nechtěl asi vážně na trvat na tom, že to eo ipso žádné filosofování není). Trvám však na tom, že je možno se nejen filosoficky, ale vůbec ve vědomí vztáhnout k onomu „ne-předmětnému“ také legitimně, bez objektivací, tedy nikoli jako k „předmětnosti“, nýbrž jako k „nepředmětnosti“, nepředmětné „skutečnosti“. Že to musí mít ovšem také svá specifika, o tom nelze mít žádných pochybností. Ale když to nepřipustíme, padá vůbec i možnost filosofování, protože padá možnost výkonu tzv. reflexe (a filosofie bez reflexe není možná ani myslitelná).

(Písek, 090525-2.)